

Lágmælt hús í framkomna landinum



**Jógvan
Isaksen
ummælir**

«Í fyrstuni var orðið, og orðið var hjá Guði, og orðið var Guð». Soleiðis leggur Evangelíði eftir Jóhannes fyrri, og tað er tætt upp undir, at Gunnar Hoydal í yrkingasavninum «Hús úr ljóði» kundi lagt fyrri á sama hátt. Hann hevði tó helst sett eitt annað hugtak í Guðs stað. Men fyrsta yrkingin, «Landið», byrjar nærri Fyrstu Mósebók, umhvørvið verður leysliga teknað. Oyggjarnar verða sæddar uttanifr. Sæddar er nú so nógv sagt, tí tær eru bert har onkustaðni í regninum, mjørkanum, táminum:

*Har
í tí vátu regninum
í skýbókunum
sum bóla um duldar tromir,
aftan fyrri rukið
av sjógvi og tara,
inni í táminum,
í ljóðinum av mjørka og mýru,
í regnfossinum av ljósi,
upp gjøgnum ælabogar
inn í dagin,
har.*

Bit merki í ta symmetrisku uppbyggingina, hvussu yrkingin byrjar og endar við sama staðarhjárði, men hvussu tað um somu tíð er ein gongd innan tann regluliga karmen. Fyrst er bert ein hómur í vætuni, men so fæst vissa, og tað við lit. Ljósið kemur ikki spakuliga í einum undanfærligum glotta, tað kemur sum áarfari og tí í hólum sáttmálategkiníð. Dagurin, landið, heimurin er komin, og hesi skulu aldrin aftur tynast. Lýsingin er sum ein føding, sum ein skapan. Her eru væta og ljós, fyrtreytirnar fyrri øllum lívi. Leikur kann byrja.

Og tað er ikki eiti á leikur, lesarin fær at sjá. Yvir háls og herðar verður hann tveittur mitt inn í hurlivasan, inn í nalvaskoðan, rustaðar blikktækjur, skaldskap, bygdatún, veðurtíðindi, tjóður. Í stuttum: Føroyar.

Landið, sum er heimins nalvi, linan, sum restin av verðini hongur í. Landið, har uttan fyrilit verður tikið við øllum, sum kemur uttaneftr. Hoyr hvussu bilarnir verða lýstir at hóska í føroyska umhvørvi:

*Bilarnir,
smúðaðir til mjúkar túrar
tvørtur um ameriska fastlandið
stoyta seg við lágari pannu
og breiðari hekkur í brekkurnar,*

*skrúvurnar á ytsta geivindi
og leysar handilstenn
sum grósla í kjaftinum
fyri hvønn hyl.*

Lív og list

Í hesum inngangspartinum eru ikki bert lýsingar av landinum, býnum og nærnum avtoftaðum smabygðum. Eitt annað grundarlag, eitt stóð undir tilveruni tekur sin sjálvsagða sess millum hinar heimsstuðlarnar, tað er at yrkja. «At yrkja» sigur frá trongdini at orða umheimin, hvussu orðini av sær sjálvum búast og «bresta sum vøkstur, / ið ikki orkar longur / at goyma sin varma». Eydnan tykist fullkomi. Tað er hon ikki. Annað orðið sigur frá, hvussu lív og list ikki altíð sampakka, hvussu skaldskapurin, um hann ikki er nóg grundfestur, fer sína egnu leið, svikur dagin, svikur lívið.

Yrkingin leggur fyrri við fyrjattán og samljóði, men friðsælan er ikki haldgøð, og ein annar veruleiki verður vistur lesaranum. Í hesum eru áminningar um skaldskapin hjá Janusi Djurhuus, har fólks friðsæla júst er eitt høvuðstema.

Útvarpsorð

Tað eru eisini onnur orð til t.d. útvarpsorð, og «Døgurdatið» ger skemtiliga mynd av túrinum heim til døgurða, «nakað seinur», har frásøgumaðurin hoyrir partar úr døgurðasendingini. Hann eins og loypur stein av steini og hoyrir eitt brot her og annað har, og næstan sum var tað stereo verður slutt úr øðrum oyra í annað. Eingin, sum gongur ímillum hús tjúgu minuttir yvir tólv og eitt korter fram er í va um, hvat meginparturin av Føroya fólki tekst við.

Aftan fyrri humorin krógvar seg ein kritikkur av okkara siðmenning, av tí máttanum vit handfara tað rikidømi, vit hava fingið latið upp í hendurnar. Hvussu líkasæla og slúkní brongla tilveruna á øllum økjum. Hvussu spælt verður við orðunum, hvussu hugtøk verða júkað og meylað, so vit at enda trúgva teimum uttan at hugsa sjálvi. Hvussu orðið frælsi verður trúttáð niður í børn og vaksin og tíðum kemur í bland við at vera frelstur. Ella kanska er tað við vilja? Yrkingin «Frælsi» endar við hesi dýpandi mynd (og sjálvandi gongur Útvarpið):

*doktarin skrúvar harðari frá,
áðrenn hann fer í skápið eftir
loynifløgkuni;
úti í móttøkuni
verður ommen skrivað upp á
bílilistan.
Hon dugir sálmin tey syngja
aftan á lestur.*

Lágmælt hús

Annar partur hevur dām av, at Gunnar Hoydal er býararkitektur í Havn, og

fleiri yrkingar eru lötumyndir av byggi- og graviarbeiði. Høvundin gevur tilfari og bygningum liv, og brigslar húsunum, at tey eru ov lágmælt og tosa ov lítið saman. Myndirnar eru beinraknar og mangan spennandi, men ikki óhugnaligar. Og so verður «Longsul» knappliga trýst upp í andlitið á tí ófyrirreikaða lesaranum. Hon er á sin egna undirspælda máta gor og gall og ílsinni, og tú leitar til fánýtis eftir einum blíkandi blunk.

Rikard Long yrkti í «Summarvisu» um tað rangvørða í at leingjast av landinum, tá tað er vakrast: «fagurt skein sól yvir silvitnis sundu, / dróst mær min hugur av landi». Hjá Rikardi merkist ein feril av samvitskubiti. Gunnar tekur harðligari til og fer eisini longri enn Rikard Long, har útlongsulin er longsulin eftir upplivingum. Hjá Gunnari Hoydal verður myndin viðkað til eisini at fevna um ta kós, okkara samfelag og okkara partur av heiminum halda. Vit hava stritt okkum til hampulig kor, vakurleikin er rúndan um okkum, um vit tíma at hyggja. Hvi vilja vit so tað niðurbrotandi og ljóta?:

*Klúggjandi hetta vakra føðilandið
leingist okkum eftir spýggjuni,
goysandi í øllum litum
niður á sorad glas.*

Upplivingin av landinum avmarkast, tað gerst brúkaratillar.

Kanska er tað so, at mótsetningarnir sum búgva í okkum eru motorurin, og vakurleikin bert kemur til sjóndar á leiðini móti týning?

Døkkar dýpdir

Triði partur er tann mest persónligi, tann parturin, har yrkjarin ikki bert er eygleiðari í tryggari fjarstöðu, men sjálvur stendur í veði. Her eru vakrar og vælórðaðar kærleiksyrringar, mangan í suggestivari rútmu, men eisini yrkingar, har hann er í hornatøkum við sálarligar dýpdir. Dýpdir, hann ikki stórt meiri enn hómur, tianskil hevur tamarhald á. Partur av hesum eru orðini, sum í yrkingini «Bjargaður» dikja hann so undir, at hann søkkur og fer rekandi gjøgnum dulvitsins hav, og at enda reinsaður verður skolaður í land: «umsíðir orðleysur, / umsíðir bjargaður». Yrkingin er frágera mynd av skapan, og tí pínu sum er samantvunin við henni, og so tá leikurin er av, verður hann gjøgnumseyraður av einum fløvandi lætta. Enn einaferð er sloppið.

Einum slepst tó ikki undan — ikki tí, lívst so spyrst — og tað er deyðanum. Men lýsingin hjá Gunnari Hoydal er óðvisi. Deyðin er ikki figgindi, men partur av livinum, gevur tí bríði, og er sum ein varðeingil altíð í nánd. Niðurstøðan er: «fylgisveinur / felagi / deyði».



Gunnar Hoydal: Hús úr ljóði. Yrkingar. Forlagið Tyrl 1987. 84 s.

Veidigleði

Teir fimm partarnir, sum «Hús úr ljóði» er býtt sundur í, eru ikki allir heilskapir og einsháttadír. Bókin er greidda eitt savn, og tá fer altíð onkun yrking at detta burtur úr bólkaskipanini. Men tað ger jú heldur einki.

Eini tilik yrking er «Fongur», sum er sett at loka tann «persónliga» partin, men heldur tykist at hoyra heima í tí eftirfylgjandi. Hon er um veidigleði, um darrandi kenslur, tá fongurin nærkast borðinum, men eisini um, at onkur skal gjalda fagnaðarrokningina og um deyðs-estetikk:

*og sjógvur fossar úr opnari sól
niður í eygnalok
so blonk sum skyggjandi skræður*

Lisin í fluttari merking og við eitt sindur av vælvild, so er tað møguliga ikki fullkomiliga ógjøriligt at fáa yrkingina at sampakka við tær, har tey eksistentiellu korini handfarast.

Næsti partur er settur saman av trimum stak ymiskum yrkingum. Av eini modernistiskari assosierandi fuglalýsing í einföldum kalligrafiskum myndum. Av eini yrking sum eitur «Skermar», og so kunnu øll gita, hvørjir skermarnir eru, men teksturin hevur meira enn hesar í sær. Og so av tí longstu yrkingini í savninum, «Grinda». Umframt at vera lýsing frá boðunum um drápið til dansin, so sigur hon eisini frá eini kosmiskari lívsfatan, har alt lív